

Жовте обличчя

Артур Конан Дойл

Цілком природно, що, готуючи до видання ці короткі нариси, що ґрунтуються на численних випадках, коли унікальне обдарування мого друга змушувало мене ставати слухачем, а вряди-годи й актором якоїсь дивовижної драми, — я частіше зупиняюся на його успіхах, аніж на невдачах. Я чиню так не заради його слави, — адже саме тоді, коли він опинявся в глухому куті, натхнення й таланти його ще більше мене дивували; проте там, де він зазнавав поразки, найчастіше ніхто інший теж не досягав успіху, тож історія залишалася незакінченою. Часом, однак, траплялося, що він помилявся, але істину все одно було розкрито. Я маю десь із півдюжини записів про такі пригоди, найцікавіші серед яких дві — пригода з "Обрядом родини Масґрейвів" і та, про яку я нині розповідатиму.

Шерлок Холмс був людиною, що рідко коли тренується заради самого тренування. Небагато є людей, здатних так напружувати м'язи, і в своїй вазі він був, безперечно, одним з найкращих боксерів, яких я тільки бачив. Але в марному напруженні фізичної сили він бачив лише марну витрату енергії, тож Холмса, бувало, й з місця не зрушиш, якщо це не стосується його фаху: тоді він ставав справді невтомним і невідступним. Здавалося б, для цього потрібні постійні, неослабні тренування; щоправда, він був украй невибагливим у харчах і вельми скромним у своїх звичках. Жодної лихої звички йому не можна було приписати, а якщо коли-небудь він і вживав кокаїн, то хіба що протестуючи проти того одноманіття, коли загадкових пригод було все менше й газети ставали нецікавими.

Одного дня, рано навесні, він був такий знесилений, що пішов зі мною гуляти до парку, де на берестах тільки-но пробилися перші ніжні зелені пагони, а клейкі гостроверхі бруньки каштанів почали розгортати свої п'ятипалі листки. Години зо дві ми походжали мовчки, як і личить двом чоловікам, що найближче знають один одного. Було близько п'ятої, коли ми повернулися на Бейкер-стрит.

— Пробачте, сер, — мовив наш хлопчина-лакей, відчинивши двері. — Тут вас запитував якийсь джентльмен.

Холмс із докором глянув на мене.

— От тобі й погуляли! — сказав він. — То цей джентльмен уже пішов?

— Так, сер.

— Ти запрошував його до кімнати?

— Так, сер, він заходив туди.

— Як довго він там залишався?

— Півгодини, сер. Джентльмен був такий неспокійний, увесь час походжав та притопував ногою. Я чекав за дверима, сер, і все чув. Нарешті він вийшов у коридор і кричить: "То що ж, він ніколи не прийде, цей джентльмен?" Це його слова, сер. "Вам треба ще трохи зачекати", — кажу тоді я. "То я зачекаю на свіжому повітрі, бо

задихаюся тут! — каже він. — Зайду трохи пізніше". Сказавши це, він підвівся, пішов і більше не повернувся, хоч як я його переконував зачекати.

— Добре, добре, ти зробив, що міг, — мовив Холмс, заходячи зі мною до нашої кімнати. — Дуже негарно вийшло, Ватсоне. Мені якраз треба діла, а це, судячи з нетерпіння того джентльмена, має бути щось важливе. Ого! Це не ваша люлька на столі? Тоді він залишив свою. Чудова стара вересова люлька з довгим цибухом, які крамарі звуть бурштиновими. Цікаво, скільки справжніх бурштинових цибухів є в Лондоні? Дехто вважає їхньою головною ознакою муху. Але, знаєте, розвинувся цілий промисел — уводити фальшиву муху до фальшивого бурштину... Він, напевно, був вельми стурбований, якщо забув люльку, таку дорогу для нього.

— Звідки ви знаєте, що він так дорожить нею? — спитав я.

— Бо нова така люлька коштує сім шилінгів шість пенсів. А тим часом, як бачите, її двічі лагодили — один раз дерев'яну частину, другий — бурштинову. Обидва рази це йому обійшлося дорожче за саму люльку — її скріплено срібними кільцями. Людина, мабуть, дуже дорожить люлькою, якщо воліє двічі її лагодити, аніж купити за ті самі гроші нову.

— Щось іще? — спитав я, побачивши, як Холмс крутить люльку в руці й задумано, якось особливо розглядає її.

Він високо підняв люльку й постукав по ній своїм довгим, тонким пальцем, мов професор, що показує на лекції кістку.

— Люльки часто бувають дуже цікаві, — сказав він. — Ніщо інше не викликає такого інтересу, хіба що годинники та шнурки на черевиках. Тут, проте, деталі не дуже яскраві та й незначні. Власник, очевидно, — людина міцної статури, шульга, з чудовими зубами, неохайна в звичках і не має потреби заощаджувати гроші.

Мій друг видавав цю інформацію байдуже, але я помітив, що він скоса позирає на мене, перевіряючи, чи стежу я за ходом його думки.

— Ви гадаєте, що людина не знає ліку грошам, якщо курить семишилінгову люльку? — спитав я.

— Він курить ґровнерську суміш, по вісім пенсів за унцію, — відповів Холмс, постукавши люлькою по долоні. — А можна купити чудовий тютюн і за половину такої ціни, тож відкладати гроші він потреби не має.

— А все інше?

— Він має звичку запалювати люльку від лампи або газового пальника. Бачите, люлька зовсім обгоріла з одного боку. Сірник, звичайно, такого б не наробив. Навіщо людині тримати сірник збоку від люльки? А закурити від лампи ви не зможете, не обпаливши головку люльки. Її обпалено з правого боку. З цього видно, що він шульга. Піднесіть-но самі люльку до лампи й подивіться, як ви, звичайна людина, підноситимете її до вогню лівим боком. Іноді, може, вчините й навпаки, але не кожного разу. А він це робить завжди. До того ж він прокусив бурштин наскрізь. Це може зробити лише дужий здоровань із добрячими зубами. Але мені здається, що я чую його кроки на сходах, тож зараз ми побачимо дещо цікавіше за цю люльку.

За хвилину двері відчинились і до кімнати увійшов високий молодик. На ньому був гарний, але скромний темно-сірий костюм, він тримав у руці бурий капелюх із широкими крисами. Я дав би йому років із тридцять, хоча насправді він був, напевно, дещо старший.

— Пробачте, — трохи ніяково почав він, — мені, мабуть, слід було постукати. Так, так, постукати. Але я так хвилююся, отож і виходить... — Він провів рукою по чолу, мов людина, що майже не тямить себе, й не сів, а радше впав на стілець.

— Я бачу, що ви не спали ніч або дві, — спокійним, сердечним голосом мовив Холмс. — Це втомлює людські нерви більш, ніж робота, й навіть більше, ніж насолода. Дозвольте запитати, чим можу вам допомогти?

— Мені треба вашої поради, сер. Я не знаю, що діяти, все життя моє розлетілось на друзки.

— Ви хочете скористатись моїми послугами як детектива?

— Не тільки. Я хочу знати вашу думку як людини розважливої... і світської теж. Хочу знати, що мені робити далі. Я так сподіваюся, що ви мені якось зарадите.

Він не говорив, а кидав короткі, різкі, рвучкі слова, й схоже було, що говорити йому дуже боляче й він щоразу мусить перемагати себе зусиллям волі.

— Це вельми дражлива річ, — мовив він. — Ніхто не любить говорити з чужими про свої родинні справи. Адже це так страшно — розповідати, що поробляє твоя дружина, двом людям, яких ніколи раніше не бачив. Страшно, але мусиш. Я не маю більше сили терпіти, й мені треба поради.

— Любий містере Гренте Манро... — почав Холмс.

Наш відвідувач скочив зі стільця.

— Як! — скрикнув він. — Ви знаєте моє ім'я?

— Якщо вже ви хочете залишатися невідомим, — усміхнувся Холмс, — то я радив би вам кинути звичай писати своє ім'я на підбої капелюха чи принаймні тримати його верхом до співрозмовника. Я саме хотів сказати вам, що ми з моїм другом вислухали в цій кімнаті силу найхімерніших таємниць і мали щастя подарувати спокій багатьом стурбованим душам. Сподіваюся, те саме ми зможемо зробити й для вас. Тож попрошу вас, оскільки час може виявитись надто дорогим, не зволікати й одразу переповісти мені всі подробиці.

Наш відвідувач іще раз провів рукою по чолу — так, наче розповідати йому було неймовірно важко. З виду й кожного поруху його я бачив, що це людина стримана, замкнена в собі, ладна скоріше приховати свої рани, ніж гордовито виставляти їх напоказ. Але потім він несподівано змахнув кулаком, немовби відкидаючи всю свою стриманість, і розпочав:

— Подробиці такі, містере Холмсе. Я жонатий чоловік і одружився три роки тому. Увесь цей час ми з дружиною щиро кохали одне одного й були щасливіші за будь-яке інше подружжя. Між нами не було жодної незгоди — ані в думках, ані в словах, ані в діях. Але тепер, цього понеділка, між нами неначе виросла стіна: я помітив, що в її житті є щось таке, про що знаю так мало, ніби це не моя дружина, а ота жінка, що мете

перед нашим будинком вулицю. Ми стали чужими, і я хотів би знати чому.

Перш ніж розповідати далі, містере Холмсе, я хотів би, щоб ви твердо усвідомили одну річ. Еффі кохає мене. Хай у вас не буде щодо цього жодного сумніву. Вона кохає мене всім серцем і душею й ніколи не кохала так, як тепер. Я знаю це. Я це відчуваю. Я не хочу про це сперечатися. Чоловік може певно сказати, коли жінка його кохає. Але між нами пролягла таємниця, й поки вона не з'ясується, ми не житимемо, як раніше.

— Викладайте, будь ласка, факти, містере Манро, — дещо нетерпляче мовив Холмс.

— Я розкажу вам усе, що знаю про минуле Еффі. Коли ми з нею вперше зустрілися, вона була вдовою, хоч і дуже молодою, — їй було лише двадцять п'ять. Звали її тоді місіс Геброн. Замолоду вона виїхала до Америки й мешкала там у місті Атланті, де одружилася з тим Геброном, що був адвокатом із доброю практикою. У них була одна дитина, але потім там спалахнула жовта лихоманка й забрала обох — і чоловіка, й дитину. Я сам бачив свідоцтво про смерть чоловіка. Після того Америка остогидла їй, вона повернулася додому й жила з незаміжньою тіткою в місті Пінер, у Мідлсексі. Додам, що покійний чоловік не скривдив її: Еффі мала свій капітал у чотири з половиною тисячі фунтів, вкладений так вдало, що вона одержувала майже сім відсотків. У Пінері Еффі прожила лише півроку, поки я зустрівся з нею; ми покохалися й за кілька місяців одружилися.

Сам я торгую хмелем і дістаю сім-вісім сотень на рік, тож ми не знаємо нестатків і винаймаємо в Норбері віллу за вісімдесят фунтів на рік. Цей маленький будиночок схожий на сільську хату, хоч це так близько від міста. Поряд із нами є заїзд, іще два будинки й самотня хатина по той бік поля, що перед нами; крім цих кількох осель, там поблизу немає ніякого житла. Трапляються місяці, коли справи затримують мене в місті; але влітку я часто буваю вільний, і тоді ми з дружиною такі щасливі в своєму будиночку, що ліпшого й бажати не можна. Кажу вам, що між нами ніколи не було й тіні сварки, доки не почалася ця клята пригода.

Ще одну річ я повинен вам розповісти, перш ніж вестиму далі. Коли ми одружилися, моя жінка перевела на мене все своє майно — щиро кажучи, супроти моєї волі, бо я розумію, як незручно може це обернутися, якщо моя торгівля зазнає краху. Проте вона так захотіла, й так було зроблено. А оце десь із шість тижнів тому вона підійшла до мене.

"Джеку, — сказала вона, — коли ти брав мої гроші, то казав, що якби вони мені знадобилися, досить буде просто їх у тебе попросити".

"Звичайно, — відповів я, — вони всі твої".

"Гаразд, — сказала вона, — мені треба сто фунтів".

Я був приголомшений, бо гадав, що їй знадобилася нова сукня чи щось подібне.

"Навіщо ж тобі стільки?" — спитав я.

"О, — відповіла вона грайливо, — адже ти сам казав, що ти — лише мій банкір, а банкіри, як ти знаєш, ніколи про таке не питають".

"Якщо тобі справді треба така сума, ти, звичайно, одержиш ці гроші", — мовив я.

"О, так, мені справді треба".

"І ти не хочеш сказати мені навіщо?"

"Може, колись і розкажу, тільки не зараз, Джеку".

Довелося мені вдовольнитися цим, хоч досі між нами не було жодної таємниці. Я дав їй чек і більш ніколи про те не думав. Може, воно й не стосується того, що сталося потім, але я вважаю за краще розповісти вам про це.

Я вже згадував, що недалеко від нашого будинку стоїть хатина. Нас і її розділяє лише поле, проте, щоб дістатися до неї, треба спершу пройти дорогою, а потім звернути на путівець. Одразу за хатиною росте чудовий сосновий лісок, і я люблю там гуляти, бо серед дерев завжди так мило. Останні вісім місяців хатина стояла порожня, і мені було її дуже шкода, бо то гарненький двоповерховий будиночок із старомодним ґанком та кущами жимолості довкола. Я, бувало, стояв перед нею й думав, як добре було б оселитися в ній.

Отож минулого понеділка ввечері я пішов прогулятися до ліска й раптом зустрів на путівці порожній фургон, а на моріжку біля ґанку побачив купу килимів та всіляких речей. Ясно було, що хатину ту хтось нарешті винайняв. Я походжав поряд, немовби знічев'я зупинявся, оглядав будиночок, цікавий, хто ж оселився поруч із нами. І тут побачив в одному з горішніх вікон обличчя, що дивилося просто на мене.

Не знаю, містере Холмсе, що то було за обличчя, але в мене мороз пробіг поза шкірою. Я стояв далеко, тож не міг розгледіти його риси, але в ньому було щось неприродне й нелюдське. Таким воно мені видалось, і я швидко підійшов ближче, щоб краще розгледіти людину, яка стежила за мною. Та тільки-но я наблизився, як обличчя зникло — так несподівано, ніби пірнуло в морок кімнати. Хвилин із п'ять я стояв, роздумуючи про цю пригоду й намагаючись дати лад своїм враженням. Я не міг навіть сказати, чи то чоловіче, чи жіноче обличчя. Воно було надто далеко, щоб я це визначив. Але найбільше вразив мене його колір. Воно було мертвотно-жовте, чи радше біле, як крейда, і якесь застигле, через що й виглядало таким жахливо неприродним. Я так розхвилювався, що вирішив трохи більше довідатися про нових мешканців хатини. Я підійшов і постукав у двері, які тут-таки відчинила висока худорлява жінка з непривітним, суворим лицем.

"Чого вам?" — спитала вона з північним акцентом.

"Я ваш сусід, он звідти, — пояснив я, показуючи в бік свого будинку. — Я бачу, ви щойно переїхали, тож подумав, чи не можу вам чимось допомогти..."

"Коли треба буде, ми самі вас покличемо!" — сказала вона й грюкнула дверима перед моїм носом. Роздратований такою грубістю, я обернувся й пішов додому. Цілісінський вечір, хоч я й силкувався думати про щось інше, думки мої поверталися до привида у вікні й сердитої жінки. Я вирішив нічого не розповідати дружині — вона в мене нервова, вразлива жінка, і я не хотів ділитися з нею власними неприємними враженнями. Перед сном я зауважив, між іншим, що в хатині поселилися нові наймачі, але вона нічого на те не відповіла.

Сплю я звичайно дуже міцно. В нашій родині щоразу жартували, що вночі мене не добудишся, хоч стріляй. Але чомусь саме тієї ночі, — може, тому, що я був трохи

стурбований через свою невеличку пригоду, чи не знаю вже, через що, — спав я не так міцно, як завжди. Крізь сон я відчував, що в кімнаті щось коїться, й нарешті зрозумів, що дружина моя стоїть одягнена й бере пальто й капелюшок. Вуста мої вже поворухнулися пробурмотіти щось із подивом чи докором за цю невчасну прогулянку, коли раптом, розплющивши очі, я поглянув на її осяяне свічкою обличчя, й мені відібрало мову. Ніколи ще не бачив я в неї такого обличчя — я навіть не думав, що воно може бути таким. Вона була мертвотно-бліда, часто дихала й, застібаючи пальто, крадькома позирала на ліжку, щоб перевірити, чи не розбудила мене. Вирішивши, що я все-таки сплю, вона тихо вислизнула з кімнати, й за мить я почув різке рипіння — так риплять тільки завіси парадних дверей. Я сів на ліжку й потер кулаком бильце, щоб переконатися, що це таки не сон. Потім дістав з-під подушки годинник: була третя година ночі. Що справді могло спонукати мою дружину вийти з дому о третій годині ночі?

Я просидів так хвилин із двадцять, подумки перебираючи все це й силкуючись знайти хоч якесь пояснення. Що більше я думав, то дивовижнішим і незбагненнішим усе це мені видавалося. Я ще сушив собі мозок цією загадкою, коли знову почув унизу рипіння дверей та її кроки на сходах.

"Боже мій, де ти була, Еффі?" — спитав я, тільки-но вона увійшла.

Вона страшенно затремтіла й придушено скрикнула, коли я заговорив. Цей крик і тремтіння схвилювало мене більше за все інше, бо в них була якась невимовна вина. Дружина моя — жінка щирої, відвертої вдачі, але я похолов, коли побачив, як вона прокрадається до своєї кімнати й тремтить від того, що її чоловік заговорив до неї.

"Ти не спиш, Джеку?! — вигукнула вона, нервово всміхаючись. — А я думала, що тебе нічим не розбудиш".

"Де ти була?" — спитав я вже суворіше.

"Ще б пак, це дивує тебе, — мовила вона, і я бачив, що пальці її тремтять, розстібаючи пальто. — Я й сама не пригадаю, щоб зі мною раніше таке було. Розумієш, мені раптом стало душно й потягло подихати свіжим повітрям. Я, напевно, знепритомніла б, якби не вийшла надвір. Я постояла кілька хвилин біля дверей, поки трохи прийшла до тями".

Розповідаючи цю вигадку, вона жодного разу не глянула в мій бік, і голос її був якийсь чужий. Мені було зрозуміло, що вона говорить неправду. Я нічого не відповів і обернувся до стіни з почуттям гіркоти в душі й з тисячами найжахливіших сумнівів та підозр. Що моя дружина ховає від мене? Де вона була під час цієї дивної прогулянки? Я відчував, що не матиму спокою, доки не довідаюся про це, але все-таки не бажав розпитувати її далі після того, як вона вже збрехала мені. Решту ночі я кашляв і крутився в ліжку, придумуючи найнеймовірніші версії.

Наступного дня мені треба було їхати до Ситі, але я був надто розтривожений, щоб думати про свої комерційні справи. Дружина, здавалось мені, хвилювалася так само. З її швидких запитальних поглядів, які вона кидала на мене, я бачив: вона зрозуміла, що я не повірив її поясненням, і міркує, що їй робити далі. За сніданком ми ледве

перемовились кількома словами, після чого я одразу пішов прогулятися, щоб поміркувати про все на свіжому повітрі.

Я дійшов до Кришталевого палацу, просидів там з годину в парку й повернувся до Норбері о першій. Сталося так, що по дорозі я мав пройти повз ту хатину й зупинився, щоб поглянути, чи не визирне звідти ще раз оте дивовижне обличчя, яке вчора дивилося на мене. Поки я там стояв, — уявіть собі мій подив, містере Холмсе, — двері відчинились, і з них вийшла моя дружина.

Побачивши її, я зацікавився, але моє хвилювання було ніщо в порівнянні з тим, що відбулося на її обличчі, коли наші очі зустрілися. Першої ж миті, здавалося, вона хотіла кинутись назад, але побачивши, що всяка спроба сховатися буде марною, підійшла до мене з блідим видом і переляканими очима, до яких зовсім не пасувала усмішка на вустах.

"О, Джеку, — мовила вона, — я заходила туди спитати, чи не треба допомогти чимось нашим новим сусідам. Чому ти так дивишся на мене, Джеку? Ти на мене гніваєшся?"

"Так, — сказав я, — ось куди ти ходила вночі".

"Що ти кажеш?!" — скрикнула вона.

"Ти була тут. Я певен цього. Що то за люди, що ти відвідуєш їх у таку годину?"

"Я тут раніше не бувала".

"Як ти можеш так відверто мені брехати? — вигукнув я. — В тебе навіть голос змінюється, коли ти говориш. Хіба я мав від тебе якісь таємниці? Я зараз увійду всередину й дізнаюся, в чому річ".

"Ні, ні, Джеку, заради Бога!" — нестямно скрикнула вона. Коли я все ж наблизився до дверей, вона вхопила мене за рукав і гарячково потягла геть.

"Благаю тебе, не роби цього, Джеку! — кричала вона. — Присягаюся, що згодом я розповім тобі про все, але якщо ти зараз увійдеш туди, може статися велика біда".

Я спробував її відштовхнути, та вона пригорнулася до мене в несамовитому благанні.

"Повір мені, Джеку! — вигукнула вона. — Повір мені лише цього разу. Ти ніколи про це не пошкодуєш. Ти знаєш, що я нічого не таїла б од тебе — хіба що заради тебе самого. Йдеться про наше життя. Якщо ми зараз підемо додому, все буде гаразд. Якщо ти вдерешся до цієї хатини, між нами все буде скінчено".

Її голос, уся її поведінка, були такі переконливі, що я нерішуче став перед дверима.

"Гаразд, я повірю тобі, але тільки з однією умовою, — сказав я врешті. — З цієї хвилини між нами не буде жодної таємниці. Ти вільна зараз нічого мені не пояснювати, але пообіцяй, що ніяких нічних відвідин більше не буде — нічого такого, що треба від мене ховати. Я ладен забути те, що вже сталося, якщо ти пообіцяєш, що надалі такого вже не буде".

"Я знала, що ти повіриш мені! — вигукнула вона, полегшено зітхаючи. — Все буде, як ти хочеш. Ходімо, ходімо звідси!".

Тримавши й далі мене за рукав, вона відвела мене від тієї хатини. Дорогою я

озирнувся — з горішнього вікна за нами стежило те саме жовте мертвотне обличчя. Що могло бути спільного в цієї істоти з моєю дружиною? І що могло пов'язувати її з тією простакуватою, грубою жінкою, яку я бачив учора? Це було для мене химерною загадкою, і я знав, що не матиму спокою доти, доки не розгадаю її.

Два дні після того я просидів удома, й дружина начебто чесно дотримувалась нашої умови; в усякому разі, вона не виходила й за поріг. Але третього дня я отримав очевидний доказ того, що її присяги було замало, аби покінчити з тією таємницею, яка змушувала її критись від чоловіка.

Того дня я поїхав до міста, але повернувся потягом не о третій тридцять шість, як завжди, а раніше — о другій сорок. Коли я прийшов додому, до передпокою вбігла перелякана покоївка.

"Де господиня?" — спитав я.

"Пішла, мабуть, погуляти", — відповіла вона.

У мене одразу виникла підозра. Я кинувся нагору переконатися, що її справді нема вдома. Випадково поглянувши у вікно, я побачив, що покоївка, з якою я щойно розмовляв, щодуху біжить через поле до тієї хатини. Я все зрозумів. Моя дружина пішла туди й попросила покоївку покликати її, коли я повернуся. Тремтячи з гніву, я побіг униз і помчав до хатини, вирішивши назавжди покінчити з цією загадкою. Я бачив, як дружина з покоївкою бігли путівцем назад, але не став переймати їх. Тінь, що затьмарила моє життя, таїлася в тій хатині. Я заприсягся: хай станеться що завгодно, але цій таємниці буде покладено край. Навіть не постукавши, я крутнув ручку дверей і ввірвався до коридору.

На першому поверсі було спокійно й тихо. В кухні посвистував над вогнем казанок, у кошику згорнувся клубком великий чорний кіт, але ніде не було й сліду тієї жінки, яку я бачив минулого разу. Я кинувся з кухні до кімнати — там теж нікого. Тоді я вибіг сходами нагору й побачив, що в горішніх двох кімнатах теж нікого нема. В усьому будинку не було ані душі. Меблі й картини всюди були грубі, найдешевші, крім однієї кімнати — тієї, у вікні якої я бачив оте дивне обличчя. Тут було затишно, гарно, але всі мої підозри розгорілися лютим полум'ям, коли я побачив на камінній полиці фотографію моєї дружини на повен зріст — ту саму, яку вона замовила на моє прохання три місяці тому.

Я пробув там досить довго, поки не переконався, що будинок справді порожній. Потім пішов звідти з тяжким тягарем на серці. Дружина зустріла мене в передпокої, коли я повернувся додому, але я був занадто ображений і роздратований для того, щоб говорити з нею, тож пройшов повз неї до свого кабінету. Проте не встиг я зачинити двері, як вона увійшла слідом.

"Пробач, що я порушила свою обіцянку, Джеку, — мовила вона, — але якби ти знав усе, то, я певна, простив би мені".

"Ну то розкажи мені все", — відповів я.

"Не можу, Джеку, не можу!" — вигукнула вона.

"Поки ти не скажеш, хто мешкає в тій хатині й кому ти подарувала свою

фотографію, між нами не може бути ніякої довіри", — відповів я й пішов геть із дому. Це було вчора, містере Холмсе. З того часу я не бачив її й не знаю нічого, що ж то за причина така з нею і з тією хатиною. Вперше між нами пролягла тінь, і це так мене приголомшило, що я не знав, як далі бути. Й раптом оце сьогодні мені спало на думку, що єдина людина, яка може щось мені порадити, — це ви; тож я поспішив до вас і з надією віддаюся до ваших рук. Коли я щось неясно розповів, питайте мене, будь ласка. Але благаю, порадьте якомога скоріше, що мені робити, бо я вже не маю сили терпіти ці муки.

Ми з Холмсом з величезною цікавістю вислухали цю химерну історію, яку він розповів нам уривчастим, надщербленим голосом, що свідчило про його надзвичайне збудження. Мій друг якусь мить сидів мовчки, замислено підперши рукою підборіддя.

— Скажіть-но мені, — мовив він урешті, — чи можете ви заприсягтися, що у вікні справді було людське обличчя?

— Обидва рази, коли я його бачив, я дивився здалеку, тож напевно сказати не можу.

— Однак ви кажете, що воно справило на вас неприємне враження.

— Його колір видавався мені неприродним, риси були на диво застигли. Коли я підходив ближче, воно тієї ж миті зникало.

— Як давно дружина попросила у вас сотню фунтів?

— Зо два місяці тому.

— Чи бачили ви коли-небудь фотографію її чоловіка?

— Ні, в Атланті невдовзі після його смерті сталася велика пожежа, і всі її папери згоріли.

— Але вона все-таки мала свідоцтво про його смерть. Ви казали, що бачили його.

— Так, після пожежі вона замовила собі копію.

— Чи зустрічалися ви коли-небудь з кимось із тих, хто знав її в Америці?

— Ні.

— Чи пропонувала вона вам коли-небудь поїхати туди?

— Ні.

— Чи одержувала звідти листи?

— Ні.

— Дякую. Тепер я хотів би трохи поміркувати про цю справу. Якщо в тій хатині зараз ніхто не живе, у нас можуть виникнути проблеми. Коли ж її покинули тимчасово, що мені здається ймовірнішим, то мешканців учора хтось попередив про те, що ви йдете, і вони встигли сховатися, — зараз, мабуть, вони вже вдома, і ми все легко з'ясуємо. Раджу вам повернутися до Норбері й ще раз оглянути вікна хатини. Якщо ви переконаєтеся, що там хтось живе, не врывайтесь туди самі, а надішліть нам телеграму. За годину ми прибудемо туди й дуже скоро дізнаємося, в чому річ.

— А якщо там і досі нікого немає?

— Тоді я приїду завтра, й ми поговоримо, як нам бути. На все добре, й не хвилюйтеся, поки не довідались, чи справді є для цього підстава.

— Побоююсь, що справа тут не така проста, як вам здається, Ватсоне, — мовив мій друг, коли випровадив містера Ґрента Манро за двері й невдовзі повернувшись до кімнати. — Що ви про це гадаєте?

— Якась брудна історія, не інакше, — відповів я.

— Авжеж. Тут або шантаж, або я жорстоко помиляюся.

— І хто ж шантажист?

— Мабуть, ота істота, що мешкає в єдиній затишній кімнаті хатини й тримає на каміні фотографію дружини містера Манро. Слово честі, Ватсоне, в тому мертвотному обличчі за вікном є щось привабливе, і я не хотів би проминути такого випадку.

— Ви вже маєте якусь думку з цього приводу?

— Так, але це лише здогади. І мені дуже не хотілося б, щоб вони виявилися хибними. В тій хатині живе перший чоловік тієї дами.

— Чому ви так гадаєте?

— А чим іще можна пояснити її божевільний страх, що туди увійде містер Манро? Факти, як я їх бачу, приблизно такі. Ця жінка одружилася в Америці. В її чоловіка виявився нестерпний характер або, скажімо, погана хвороба — проказа чи божевілля. Врешті-решт вона тікає від нього, повертається до Англії, змінює ім'я й починає життя, як їй здається, спочатку. Вже три роки вона одружена з іншим і вважає себе в цілковитій безпеці — чоловікові вона показала свідоцтво про смерть якоїсь іншої людини, — коли раптом про місце її перебування довідується перший чоловік або, скажімо, якась не дуже добропорядна жінка з його оточення. Вони шантажують її, що приїдуть і все викриють. Вона просить у другого чоловіка сто фунтів і намагається відкупитись. Але вони все-таки приїжджають, і коли чоловік випадково каже дружині, що в хатині з'явилися нові мешканці, вона якимось чином здогадується, що то її переслідувачі. Дружина чекає, поки чоловік засне, й кидається благати їх, щоб вони її облишили. Не досягши успіху, вона йде до них наступного ранку, й чоловік, як він сам розповів нам, зустрічає її, коли вона саме виходить від них. Вона обіцяє йому більш туди не ходити, але через два дні, не втративши надію позбутися страшних сусідів назавжди, робить іще одну спробу, взявши з собою фотографію, яку вони, можливо, видурили в неї. Саме під час їхніх переговорів і прибігає покоївка зі звісткою, що містер Манро уже вдома; дружина, розуміючи, що він зараз прибіжить туди, випроводжує шантажистів чорним ходом — до того самого соснового ліска, про який уже згадувалося. Чоловік, приходить і нікого не застає в хатині. Однак я не буду вельми вражений, якщо це повториться й сьогодні, коли він піде ввечері на вивіди. Що ви скажете про таке моє припущення?

— Це лише припущення.

— Але воно принаймні пов'язує всі факти. Коли ми дізнаємося про щось нове, що не вкладеться в нього, ми встигнемо його переглянути. А зараз обличшмо морочити собі цим голову, доки не дістанемо якоїсь звістки від нашого друга з Норбері.

Проте чекати їй довелося недовго. Телеграма надійшла, тільки-но ми допили чай.

"У хатині все ще живуть, — ішлося в телеграмі. — Знову бачив у вікні обличчя. О

сьомій приїду на станцію зустрічати. До вашого приїзду нічого не чинитиму".

Коли ми висіли з потяга, Грент Манро чекав на платформі, і в світлі станційних ліхтарів нам було видно, що він дуже блідий і тремтить від хвилювання.

— Вони ще там, містере Холмсе, — мовив він, схопивши мого друга за рукав. — Я бачив у хатинці світло, коли йшов сюди. Тепер ми покінчимо з цим назавжди.

— То яким є ваш намір? — спитав Холмс, коли ми пішли темною алеєю.

— Я силоміць вдеруся до хатини й сам подивлюся, хто там є. Я хочу, щоб ви обидва були свідками.

— Ви твердо вирішили вчинити так попри застороги дружини, що для вас краще було б не розкривати тієї таємниці?

— Так, твердо.

— Що ж, гадаю, ви на правильному шляху. Будь-яка правда краща за непевні сумніви. Рушаймо туди негайно. Звичайно, тут пахне порушенням закону, однак, як на мене, варто спробувати.

Ніч була дуже темна й почала сіяти мжичка, коли ми звернули на вузький, порізаний глибокими коліями путівець із живоплотом обабіч. Містер Грент Манро з нетерплячки мало не кинувся бігцем, тож ми спотикаючися ледве встигали за ним.

— Це вогні мого будинку, — пробурмотів він, показуючи на світло, що мерехтіло між деревами. — А он та хатина, і я зараз туди увійду.

Путівець у цьому місці повертав, і хатина стояла зовсім поряд. Жовта смуга світла на чорній землі перед нами свідчила, що двері не зачинено; одне з горішніх вікон яскраво світилося. Ми поглянули туди й побачили темну пляму, що рухалася на тлі завіси.

— Це та істота! — вигукнув Грент Манро. — Ви самі бачите, що там хтось є. А тепер — за мною, й ми швидко про все дізнаємося.

Ми підійшли до дверей, але раптом з темряви виринула жінка й стала посеред золотої смуги світла. Я не міг розібрати її обличчя, але руки у неї були благально простерті вперед.

— Ні, Джеку, заради Бога! — вигукнула вона. — Я передчувала, що ти сьогодні прийдеш. Не думай про це погано, любий! Повір мені ще раз, і ти ніколи про це не пошкодуєш.

— Я надто довго вірив тобі, Еффі! — злісно вигукнув він. — Пустити мене! Я все одно ввійду досередини. Ми з друзями вирішили заладнати цю справу раз і назавжди! — Чоловік одтрутив її вбік, і ми негайно пішли слідом за ним. Тільки-но він штовхнув двері, як просто перед ним виросла літня жінка й заступила йому дорогу, але він відсторонив її, й за мить ми всі вже підіймалися сходами. Грент Манро вбіг до освітленої горішньої кімнати, а ми — за ним.

Кімната була затишна, з чудовими меблями; на столі горіли дві свічки й дві — на каміні. В кутку, схилившись над столом, сиділа маленька дівчинка. Обличчя її було відвернене вбік, коли ми увійшли. Ми лише помітили, що на ній червона сукенка й довгі білі рукавички. Коли вона жваво кинулася до нас, я скрикнув з подиву. Її обличчя,

що обернулося до нас, було дивного мертвотного кольору, і риси його нічого не виражали. Та за хвилину таємницю його було розкрито. Холмс, усміхнувшись, провів рукою дитині за вухом, маска з обличчя дівчинки сповзла, й чорне, як вугіль, негренья, виблискуючи своїми біленькими зубками, весело засміялося, побачивши наші здивовані обличчя. Потішений веселощами дитини, я й собі вибухнув сміхом, але Грент Манро стояв, вирячивши очі й схопившись рукою за горло.

— О Боже! — скрикнув він. — Що це все означає?

— Зараз я скажу тобі, що це означає! — вигукнула його дружина, заходячи до кімнати з гордовитим, рішучим видом. — Ти змушуєш мене сказати це супроти мого бажання, тож ми нарешті вирішимо разом, як нам вчинити далі. Мій чоловік в Атланті помер. Моя дитина вижила.

— Твоя дитина?

Вона дістала схований на грудях срібний медальйон.

— Ти ніколи не заглядав усередину.

— Я не знав, що його можна відкрити.

Вона натисла пружину, покритка відскочила. Під нею був портрет чоловіка витонченої краси, але з явними рисами африканського походження.

— Це Джон Геброн з Атланти, — мовила господиня, — й шляхетнішого чоловіка за нього не було в цілому світі. Одружившись з ним, я відрізала себе від свого народу, але жодного разу ні на мить не пошкодувала про те. Нам не пощастило — єдина наша дитина вдалася більш у нього, ніж у мене. Таке часто буває в мішаних шлюбах, і мала Люсі набагато чорніша за свого батька. Але чорна чи біла, вона моя мила маленька дівчинка, мамина пестунка!

Почувши ці слова, дитина підбігла до неї й зарилася личком у її сукню.

— Тоді я залишила її в Америці, — вела жінка далі, — лише через те, що вона не зовсім іще одужала й переїзд міг їй лише зашкодити. Я віддала її під опіку старої шотландки, що була колись нашою служницею. Я ніколи й гадки не мала покинути свою дитину. Але коли випадок звів мене з тобою, Джеку, коли я відчула, що кохаю тебе, то побоялася розповісти тобі про неї. Хай Бог мені простить, але я боялася, що втрачу тебе, й мені не стало мужності розповісти тобі про все. Довелося вибирати між своєю дівчинкою й тобою, і, сплохувавши, я відмовилася від неї. Три роки я приховувала це від тебе, але отримувала вісті від няні, що з дитиною все гаразд. Та кінець кінцем у мене з'явилося нездоланне бажання ще раз побачити свою дитину. Я боролася з ним, але марно. Я знала, що це небезпечно, але дозволила, щоб дитину привезли сюди хоча б на кілька тижнів. Я послала няні сто фунтів і сказала, як їй треба поводитися тут, у цій хатині, щоб її вважали просто за нашу сусідку. Я страшенно боялася й заборонила виводити з дому дитину вдень; удома ми прикривали їй личко й руки, щоб хтось не помітив її крізь вікно й не пустив чутку, що поряд з'явилася чорна дитина. Якби я менше боялася, було б розумніше з мого боку; але я божеволіла зі страху, що ти довідаєшся правду.

Ти перший сказав, що в хатині хтось оселився. Мені слід було зачекати до ранку, та

я не могла заснути від хвилювання й нарешті потихеньку вийшла, знаючи, як важко тебе розбудити. Але ти побачив, як я виходила, й з того почалися всі мої клопоти. Наступного дня мені довелося змиритись, і ти вчинив дуже шляхетно — не став мене розпитувати. Проте третього разу, коли ти увірвався до хатини через парадні двері, няня з дитиною ледве встигли втекти чорним ходом. І ось сьогодні ввечері ти довідався про все, і я питаю тебе: що тепер буде з нами — з моєю дитиною й зі мною? — Вона стисла руки й чекала на відповідь.

Минуло довгих десять хвилин, перш ніж Ґрент Манро перервав мовчанку, але його відповідь була така, що я й досі з великою приємністю згадую її. Він підняв дитину, поцілував, а відтак, тримаючи її на руці, другу руку подав дружині й обернувся до дверей.

— Нам буде зручніше поговорити про це вдома, — сказав він. — Я не дуже добрий чоловік, Еффі, але гадаю, що все-таки кращий, ніж ти досі вважала.

Ми з Холмсом провели їх до повороту, й коли вони пішли, мій друг смикнув мене за рукав.

— Як на мене, — сказав він, — з нас буде більше користі в Лондоні, аніж у Норбері.

Більше ми не говорили про цю пригоду аж до пізньої ночі, коли, взявши запалену свічку, Холмс обернувся до дверей, що вели до його спальні.

— Ватсоне, — мовив він, — якщо вам коли-небудь почне здаватися, що я занадто впевнений у своїх силах чи приділяю якійсь справі замало уваги, прошепотіть, будь ласка, мені на вухо: "Норбері", — і я буду вам безмежно вдячний.